

Warszawa, 27 sierpnia 1999 r.

Opinia prawna
w sprawie skargi konstytucyjnej p. J. P. wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego (sygn. SK.21/99)

Stosownie do zlecenia z dnia 6 sierpnia 1999 r. uprzejmie przedstawiam następującą opinię w sprawie skargi konstytucyjnej p. J. P., dotyczącej art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. nr 88, poz. 554 z późn. zmianami).

1. Skarżący wnosi o stwierdzenie, że art. 14 pkt 4 ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks karny jest niezgodny z art. 2, art. 42 ust. 1 oraz art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji, a także narusza art. 7 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Zdaniem Skarżącego, art. 14 pkt 4 cytowanej ustawy, wprowadzając w stosunku do osób w nim określonych obowiązek stosowania przepisów Kodeksu karnego z 1997 r. o warunkowym zwolnieniu, zaostża - w porównaniu z Kodeksem karnym z 1969 r. - przesłanki formalne dotyczące okresów minimalnych odbytej kary. Rozwiązanie to, zdaniem J. P., pozbawia skazanych nabytego prawa do wcześniejszego ubiegania się o warunkowe zwolnienie. Skarga J. P. pozostaje w związku z postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 17 marca 1999 r., w którym utrzymał on w mocy postanowienie SW w Tarnowie, odmawiające rozpoznania przed dniem 1 sierpnia 1999 r. wniosku Skarżącego o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

2. Zaskarżony przepis stanowi, że w sprawach zakończonych prawomocnym wyrokiem, w których kara nie została wykonana, do osób warunkowo zwolnionych, jak również do osób odbywających kary pozbawienia wolności stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu karnego z 1997 r. o warunkowym zwolnieniu. Kwestie związane z warunkowym przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty orzeczonej kary zostały unormowane w art. 77-84 tego Kodeksu. W myśl art. 78 Kodeksu, warunkowe zwolnienie, o którym mowa jest uzależnione m. innymi od odbycia przez skazanego co najmniej połowy kary. Jednakże może ono nastąpić nie wcześniej niż po 6 miesiącach (§ 1). W przypadku recydywy specjalnej (art. 64 § 1 K.k.) skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu dwóch trzecich kary. Jeżeli zaś skazany jest recydywistą specjalnym wielokrotnym (art. 64 § 2 K.k.), warunkowe zwolnienie może być zastosowane dopiero po odbyciu trzech czwartych kary. W obu przypadkach nie wcześniej jednak niż po roku odbywania kary (§ 2). Warunkowe zwolnienie skazanego na karę 25 lat pozbawienia wolności może nastąpić po odbyciu przez niego 15 lat kary, a skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności - po odbyciu 25 lat kary (§ 3). Wymienione wyżej przesłanki stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia, dotyczące minimalnych okresów odbywania kary, nieco różnią się od analogicznych przesłanek przewidzianych w Kodeksie karnym z 1969 r. W przeciwieństwie do art. 91 § 2 uchylonego Kodeksu z 1969 r., nowy Kodeks karny nie ustanawia kryteriów dopuszczających warunkowe zwolnienie już po odbyciu co najmniej jednej trzeciej kary. Wprowadza natomiast ogólną zasadę, że warunkowe zwolnienie może nastąpić po odbyciu przez skazanego co najmniej połowy kary, ale nie wcześniej niż po odbyciu 6 miesięcy. W stosunku zaś do osób ponownie skazanych (recydywistów) warunki uzyskania warunkowego zwolnienia zostały zaostżone. Na gruncie powyższych unormowań wyłania się kwestia, czy art. 14 pkt 4 ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks karny z 1997 r., nakazujący odpowiednie stosowanie przepisów tego Kodeksu m. innymi do osób odbywających karę pozbawienia wolności, pozostaje w zgodzie z Konstytucją. Otóż, moim zdaniem, na tak postawione pytanie należy udzielić odpowiedzi pozytywnej, posługując się następującymi argumentami: 1) sformułowana w art. 4 § 1 Kodeksu karnego z 1997 r. zasada *lex mitior agit*, w pełni respektująca zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), dotyczy sytuacji, w których - w następstwie wprowadzenia w życie nowych bądź zmienionych unormowań - powstałaby możliwość orzeczenia wobec sprawcy kary surowszej od tej, która groziła mu w dacie popełnienia przestępstwa. Wspomniana zasada nie ma natomiast zastosowania do ewentualnej modyfikacji sposobu wykonania orzeczonej już kary pozbawienia wolności. Taką zaś modyfikacją jest warunkowe zwolnienie z wykonania pozostałej do odbycia części kary. Postanowienie sądu o warunkowym zwolnieniu, wydane zgodnie z przepisami nowego Kodeksu karnego, nie nakłada na skazanego nowych ani nie zwiększa orzeczonych kar lub innych dolegliwości. Przeciwnie, przedmiotem takiego postanowienia jest decyzja rozszerzająca warunkowo sferę wolności

skazanego. W tej sytuacji całkowicie bezpodstawny jest zarzut, że art. 14 pkt 4 ustawy - Przepisy wprowadzające (...) jest niezgodny z art. 42 ust. 1, zdanie pierwsze Konstytucji, który ogranicza odpowiedzialność karną sprawcy w myśl zasady *nullum crimen sine lege*. Zaskarżony przepis nie pozostaje również w kolizji z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ani z art. 7 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Obywatela. **Wymienione przepisy formułują zasadę, o której wyżej mowa, a ponadto wprowadzają zakaz wymierzania kary surowszej od tej, którą można było wymierzyć w momencie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony (*lex severior non agit*). Wypada zauważyć, że brak jest przesłanek do interpretacji rozszerzającej wspomnianego zakazu.** W każdym razie nie może on dotyczyć ewentualnej zmiany warunków stosowania przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary. Skoro zatem zaskarżony przepis nie narusza cytowanych wyżej przepisów prawa międzynarodowego, to bezzasadny jest również zarzut jego niezgodności z art. 91 ust. 2 i 3 Konstytucji;

2) prawo odbywającego karę pozbawienia wolności do ubiegania się o przedterminowe warunkowe zwolnienie nie stanowi jeszcze przesłanki uprawniającej do uzyskania tego zwolnienia, które - jak wiadomo - ma charakter fakultatywny. Przepisy art. 90 § 1 K.k. z 1969 r., jak i przepisy art. 77 § 1 K.k. z 1997 r. uzależniają bowiem warunkowe zwolnienie od oceny sądu, czy w konkretnym przypadku postawa skazanego, jego właściwości i warunki osobiste oraz sposób życia przed popełnieniem i zachowanie po popełnieniu przestępstwa, a także zachowanie w czasie odbywania kary, uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa. Brak takiego przekonania ze strony sądu wyklucza możliwość zastosowania warunkowego zwolnienia. Wypada podkreślić, **że w żadnym przypadku sąd nie jest zobowiązany do pozytywnego załatwienia wniosku o przedterminowe zwolnienie. Samo więc prawo skazanego do wystąpienia z takim wnioskiem po odbyciu przewidzianej w Kodeksie karnym części kary nie jest prawem słusnie nabytym, podlegającym ochronie konstytucyjnej. W związku z tym, chybiony jest zarzut naruszenia art. 2 Konstytucji, a ściślej - wywodzonej z tego przepisu zasady ochrony praw nabytych.** Wskazany przepis ustawy zasadniczej chroniłby natomiast prawo skazanego do warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary nabyte w momencie uprawomocnienia się orzeczenia sądu w tej sprawie (por. uchwała Pełnego Składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 1999 r. I KZP 15/98 - OSP, zeszyt 3/99, s. 160);

3) przepisy normujące instytucję warunkowego przedterminowego zwolnienia w Kodeksie karnym z 1997 r. modyfikują (wydłużają) okresy odbytej kary, konieczne do zastosowania tego zwolnienia, w sposób mniej korzystny dla niektórych kategorii skazanych. Stwierdzenie to nie podważa jednak ogólnej oceny, że w porównaniu z przepisami K.k. z 1969 r. nowy Kodeks karny stanowi raczej *lex mitior* także dla odbywających karę pozbawienia wolności. Potwierdza to fakt, że ustawodawca zrezygnował z warunku osiągnięcia celów kary (art. 90 § 1 K.k. z 1969 r.), którego niespełnienie mogło stanowić przesłankę odmowy przedterminowego zwolnienia. Obecnie, według art. 77 § 1 K.k. z 1997 r., wystarczającym warunkiem jest prognoza, że skazany nie powróci na drogę przestępstwa i będzie przestrzegał porządku prawnego. Oznacza to, że sąd, odmawiając warunkowego zwolnienia, nie może powołać się np. na to, że odbyta kara była niewspółmiernie niska do społecznego niebezpieczeństwa czynu popełnionego przez sprawcę lub że kara ta nie spełniła funkcji prewencji ogólnej. Innym przykładem korzystniejszego dla skazanego przepisu jest art. 81 K.k. z 1997 r., który umożliwia ubieganie się o ponowne warunkowe zwolnienie w razie wcześniejszego jego odwołania. **Nowy Kodeks karny ustanawia więc zarówno rozwiązania oceniane jako *lex severior*, jak i *lex mitior* względem osób odbywających karę pozbawienia wolności. Okoliczność ta wymaga stosowania tych rozwiązań *en bloc*, a nie w sposób wybiórczy.** Zasada łącznego stosowania przepisów korzystniejszych i mniej korzystnych od dotychczasowych legła, moim zdaniem, u podstaw dyspozycji art. 14 pkt 4 ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks karny. Ustawodawca, formułując tę dyspozycję, miał zapewne na względzie "mieszany" charakter przepisów art. 77-84 K.k. kształtujących sytuację prawną osób odbywających karę pozbawienia wolności. Rozwiązanie to nie jest niezgodne z zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) ani z innymi przepisami ustawy zasadniczej.

Reasumując powyższe wywody wyrażam pogląd, że zarzut niekonstytucyjności art. 14 pkt 4 zaskarżonej ustawy jest bezzasadny.

Opracował: Witold Pawełko